

ХРОНИКА

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА СРЦГ У 1973. ГОДИНИ

I

ОПШТИ ДИО

Историјски институт СР Црне Горе основан је у јулу 1948. па је прошле године прославио 25-годишњицу свог постојања и рада. Поводом те прославе Институт је одликован Орденом заслуга за народ са сребрним зрацима.

ОРГАНИ УПРАВЉАЊА

У току 1973. године одржано је 17 сједница Радне заједнице, од којих 1 са представницима друштвене заједнице. На њима је рјешавано о многим питањима Института, а посебно о извјештају о раду и завршном рачуну за 1972. годину, о програму рада и финансијском плану за 1973. годину, о Самоуправном споразуму о распоdjели дохотка и личних доходака у радним организацијама удруженог рада из области научне djелатности са територије СР Црне Горе, о Правилнику о расподjели дохотка и личних доходака, о конституисању Института, о Самоуправном споразуму о међусобним односима у удруженом раду, о питању удруживања Института у Универзитет у Титограду, о организовању прославе 25-годишњице Института, о концепцији будућег филозофског факултета у Титограду и др.

ИЗВРШНИ ОРГАНИ

а/ Управни одбор састоји се од 5 чланова.

У току 1973. године Управни одбор је одржао 7 сједница и на њима утврђивао предлоге извјештаја о раду и интерних општих аката, разматрао питања у вези с економско-финансијским и административним пословима, одлучивао о висини ауторских хонорара и др., чиме је допринио ефикаснијем и солиднијем рјешавању на сједницама Радне заједнице.

б/ Директор је именован 29. септембра 1972. године. Он је као инокосни извршни орган обављао своје послове у складу са законима и Статутом Института.

СТРУЧНИ ОРГАН

а/ Научно вијеће броји 7 чланова. Од њих су 3 са стране, и то: др. Славко Мијушковић, из Котора, и др. Глигор Станојевић и др. Владо Стругар, из Београда, а 4 су из Института, и то: др. Димо Вујовић, др. Новица Ракочевић, др. Радоје Пајовић и др. Јован Бојовић.

Научно вијеће је у току 1973. године одржало 2 сједнице. На тим сједницама разматран је извјештај о научноистраживачком раду за 1972. годину, утврђен предлог научноистраживачког рада за 1974. годину, извршен избор у научна звања др. Дима Вујовића, др. Јована Бојовића, др. Радмана Јовановића и др. Ђока Пејовића, извршен пријем рукописа *Политички односи Црне Горе и Ср-*

бије 1860-1878. јод др Радомана Јовановића и Берлински конгрес и Црна Гора јод др Новака Ражнатовића, и др.

б/ Организационе јединице, а посебно научни сектор, ради успјешнијег остваривања задатака Института, а у складу са предметом рада, одржавале састанке и на њима анализирале извршавање плана рада и задатака, као и других активности.

УНУТРАШЊА ОРГАНИЗАЦИЈА

У свим организационим јединицама, којих има 5 и које немају својства ООУР, радило је 20 чланова, и то: у Одјељењу за историју Црне Горе до 1918. године-5, у Одјељењу за историју Црне Горе послје 1918. године-6, (у дјелокруг научног сектора улазе и задаци два радника Архива), у Архиву за раднички покрет-4, у Библиотеци-2 и у Сектору општих и рачуноводствено-комерцијалних послова-6 (један радник се појављује у научном сектору, у Архиву и библиотеци, а један у научном сектору у Архиву).

Од 20 радника Института 11 имају високу стручну спрему, 2 вишу, 3 средњу, 2 су квалификована, 1 полуквалификовани и 1 нема квалификације, а сви радници у научном сектору /8/ имају докторат наука.

Дакле, квалификациони састав је веома добар, а податак да у Институту има 54, 60 условних радника о томе јасно говори.

Треба посебно истаћи да је за период црногорске историје од почетка XVI до краја XVIII вијека прошле године примљен један приправник. Он је на раду у Институту од 1. априла 1973. године.

За период црногорске историје до краја XV вијека настојало се наћи приправника, али није било могућности да се то питање ријеша.

МАТЕРИЈАЛНА СРЕДСТВА И СТАМБЕНО ПИТАЊЕ

Средства за финансирање дјелатности Института добијају се од Републичке заједнице за научни рад Црне Горе, а врло мали и незнатан дио од других корисника наших услуга.

У току 1973. године добили смо средства за нормално извршење задатака, али треба настојати да се средства за нашу активност утврђују бар средином године, што је од значаја за нормално пословање.

Иако се овом приликом не може говорити (као раније) о тежим проблемима у погледу финансирања Архива за раднички покрет, ипак треба уложити напор да се то питање ријеша трајније и сигурније, јер неизвјесност око тога ко и како треба да финансира ту дјелатност може и мора негативно утицати на његову укупну активност.

У току 1973. године добили смо од Заједнице за научни рад Црне Горе 330.000 динара за рјешавање стамбених питања и тим средствима смо за 2 радника трајно ријешили стамбено питање, а још за два радника, путем прерасподјеле, побољшали услове и за одређено вријеме ублажили стамбене проблеме.

Пошто још имамо стамбених невоља, а и с обзиром на околност да треба примити и нове кадрове, биће потребно да се још неколико година улажу напори да се успјешно рјешава питање станова за шта постоји, с обзиром на политику Фонда и Заједнице за научни рад посљедњих година добра перспектива.

II

НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАД

На научноистраживачким задацима, који су програмом рада утврђени од стране неколико тијела Института и Заједнице за научни рад Црне Горе, радило је 10 радника Института и 10 спољних сарадника.

ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ ДО 1918. ГОДИНЕ

Научни радници Института у овом одјељењу радили су на 4 уговорена научноистраживачка задатка, и то:

1) Црна Гора од краја XVII до средине XIX вијека

На овој теми радио је др Ђоко Пејовић, виши научни сарадник.

Он је у току 1973. године написао 250 страница на ову тему.

„За Историјске записе“ припремио је већи прилог /80 страница/ под насловом: *Насељавање Зете и непосредније околине Подгорице и начин регулације односа на земљи мухацира /послије 1878/.*

Извршио је све коректуре и издао радио четири регистра за већ објављену књигу *Политика Црне Горе у Затарју и Горњем Полимљу 1870-1912. године.*

Обавио је дио послова на припреми раније завршеног рада (последње рецензија) за штампу (*Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918-1941. године*).

2) Спољна политика Црне Горе од Париског мира /1856/ до смрти књаза Данила /1860/

Носилац задатка је др Радоман Јовановић.

Он је у току године исписао сву објављену грађу, дјелимично исписао неке написе о Црној Гори из неких ревија.

У цјелини је исписао податке који се односе на ову тему из неких српских новина.

Као одговорни уредник „Историјских записа“ био је ангажован на уређивању часописа, а написао је и неколико биљешки.

3) Државно уређење Црне Горе 1878-1903

На овој теми радио је др Новак Ражнатовић.

Он је у току 1973. године прегледао „Глас Црногорца“, дјелимично исписао материјал. Проучио је правне штампане изворе Црне Горе за овај период. Проучио је највећи дио литературе ко-

ја се односи на овај дио историје Црне Горе.

На научноистраживачком раду провео је два мјесеца, и за то вријеме радио у Архиву Државног музеја на Цетињу.

У току године написао је два чланка и један прилог за „Историјске записе“.

4) Односи Црне Горе и Аустро-Угарске 1903-1914

Носилац задатка је др Новица Ракочевић.

Аутор теме није успио да напише прву перзију рада због дужег боловања и потребе да се обаве 4 допунска истраживања у архивика Беча.

У 1973. години написао је и три чланка за „Историјске записе“.

Коначно је припремио за штампу књигу *Односи Црне Горе и Србије 1903-1918.*

СПОЉНИ САРАДНИЦИ

1) Црна Гора уочи Кримског рата 1851-1854

Носилац задатка је др Бранко Павићевић, научни савјетник који је завршио рукопис и припрема га за штампу.

2) Грађа о раду Централне комисије 1813-1814

На овом задатку радили су др Славко Мијушковевић, Прадија Брајковић, Ристо Ковијанић, и Милош Милошерић, који су прикупили и средили грађу.

3) Црна Гора и ослободилачки покрет у Горњем Полимљу од средине XIX вијека до 1912. године.

На овој теми радио је др Миомир Дашић.

Прва фаза рада: Састављање (трагање за изворима и евидентирање дјелимично) је готово завршено. Аутор је у међувремену проучио општу литературу, као и дио мемоарске грађе, и углавном извршио истраживање периода ослободилачких борби у Горњем Полимљу од почетка до средине XIX вијека. Исто тако извршио је и

најнужнија архивска истраживања и за период владавине књаза Данила и првих година владавине књаза Николе.

4) *Историја филозофије у Црној Гори*

Рад на овој теми, која је у оквиру пројекта *Историја филозофије народа Југославије*, уговорен је са бившим Савезним фондом за финансирање научних дјелатности. Предвиђено је да овај пројекат буде завршен до краја 1975. године. У оквиру овог пројекта предвиђено је 5 монографија и једна библиографија.

Послије вишемјесечног очекивања одговора Централне народне библиотеке на Цетину на питање о могућности израде библиографије радова из области филозофије на територији СР Црне Горе, добијено је обавјештење да Библиотека није у стању да то изврши. Због тога је успорен рад и на другим темама Пројекта (нарочито на припремама за рад на текстовима о развитку филозофске мисли у Црној Гори у XIX и првој половини XX вијека и о настави филозофије у школама). Негативним одговором Централне библиотеке предвиђена библиографија радова је доведена у питање.

У почетку 1973. године професор В. Павићевић вршио је потребна истраживања у Његошевој библиотеци, у циљу припрема за рад на теми *Филозофски погледи П.П. Његоша*.

Радећи на другој теми Пројекта, *Народни етос у Црној Гори*, др Слободан Томовић је завршио прву верзију већег дијела текста.

За рад на теми *Проблеми правне филозофије у Црној Гори* вршене су прве припреме (прикупљање библиографских података и читање неопходних радова из теоријске литературе).

За теме: *Развитак филозофске мисли у Црној Гори у XIX и првој половини XX вијека и Настава филозофије у школама* прикупљени су библиографски подаци.

Крајем априла 1973. год. у Дубровнику је, организација реда-

кције за рад на Пројекту у Црној Гори, одржан уобичајени састанак (једном у шест мјесеци) са представницима републичких и покрајинских редакција, у циљу договора о даљем раду (роковима, новим проблемима у вези са израдом синтеза и др.).

ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ ПОСЛИЈЕ 1918. ГОДИНЕ

Научни радници овог одјељења радили су на пет уговорених научноистраживачких задатака.

1) *Преглед историје радничког покрета у Црној Гори*

Ова тема је у оклопу едиције *Историја радничког покрета Југоисточне Европе*, а организатор је Балканолошки институт Српске академије наука и уметности.

Носилац задатка др Јован Ђовић.

Он у току 1973. године није радио на уговореним задацима, због припрема за одлазак на десетомјесечни студијски боравак у Паризу.

За вријеме боравка у Паризу, као стажер на Сорбони слушао је предавања о међународним односима у XX вијеку и радио у Националној библиотеци и Националном архиву у Паризу.

2) *Црногорска федералистичка странка*

Носилац задатка др Димо Ђовић је у току 1973. године правио исписе из црногорске штампе, па је углавном завршио преглед и испис из подгоричке „Зете“. Вршио је и архивска истраживања. У Библиотеци и архиву у Херцег-Новом прегледао је праћу бивше херцеговачке општине 1918-1941, па је иотирао више десетина докумената који могу бити од значаја за тему коју обрађује. У Архиву министарства спољних послова у Паризу радио је мјесец дана. Из те грађе исписао је оно што може бити од интереса за ову тему. Из фонда француског конзулата у Скадру за потребе Инсти-

тута одабрао је за микрофилмовање 3.700 страница извјештаја који се односе на период 1833-1860.

Осим тога, обављао је и друге задатке који су произишлаго из његових функција директора Института и предоједника Савеза друштава историчара Југославије и сл.

На семинару црногорских историчара у Будви одржао је предавање „Француска и источно питање“, а на Сорбони и Паризу предавање „Односи Црне Горе и Француске до краја првог свјетског рата“.

Приликом боравка у Паризу обавио је разговоре у Славистичком институту, у Институту за источне језике и цивилизације, на катедри југославистике на Сорбони и др.

Радио је и на припреми прославе 25-годишњице формирања Института, и за ту прилику написао реферат о 25-годишњем раду ове институције.

Као члан Редакције за вишетомену историју Црне Горе читао је рукописе за III књигу и радио на њиховој припреми за штампу.

Прилично времена посветио је задацима које је обављао као предсједник Савеза друштава историчара Југославије, а нарочито око припреме Шестог конгреса историчара Југославије, који је одржан у Будви у октобру 1973. године.

3) КПЈ у Црној Гори 1929-1941

Носилац задатка др Јован Божовић у току 1973. године није радио на овој теми, из разлога који су поменути кад је била ријеч о теми *Преглед историје радничког покрета у Црној Гори*.

4) Италијанска окупациона политика и окупациони систем у Црној Гори 1941-1943.

На овој теми радио је др Радоје Пајовић, који је у току 1973. године завршио истраживање у Архиву Института, а осим тога прегледао је и објављену грађу. Вршио је припреме за одлазак на научно истраживање у Италији.

У току 1973. године радио је и на теми „НОП и грађанске снаге у Црној Гори /1941-1945/“ и за њу написао прву верзију једне главе и скицу за увод и остале три главе.

Аутор је у току прошле године радио и на припреми обимног рада „Четници и федералисти /сепаратисти/ у Црној Гори 1941-1945“ за штампу.

Осим тога, др Пајовић је радио и на другим научноистраживачким задацима, припремајући научна саопштења и предавања. Учествовао је у дискусији о књизи Пера Мораче „Југославија 1941“.

5) Црна Гора у првој години НОП-а

Носилац задатка је др Ђуро Вујовић. Он је у прошлој години наставио рад на припреми за штампу рукописа *Ловћенски НОП одред и његово подручје у народноослободилачкој борби 1941-1945*. Поред поступка што примједбама рецензената и других меријорних лица која су рукопис читала, основни писао састоји се у допуни текста на бази италијанске и немачке грађе, до које је накнадно дошао. Такође је текст допунио закључцима разматрања која су у првобитној верзији била оскудно дата. На тај начин рукопис је у поступку припреме за штампу увећан за око 200 страна. Припрему рукописа за штампу завршио је средином септембра, када га је и предао у штампу.

Истовремено са радом на рукопису похађао је течај италијанског језика, који је трајао четири и по мјесеца.

Поред ових задатака извршио је и неколико других, учествовао је на конгресу историчара и на неким научним скуповима са саопштењима, написао више рецензија и учествовао у раду многих органа.

6) Црногорска народна омладина 1941-1945

Носилац задатка је Славко Станишић, руководилац Архива за раднички покрет.

У току 1973. године завршио је истраживања за ову тему у архивима Београда.

У току прошле године написао је и неколико биљешки и новинских чланака.

7) Организациони развитак КПЈ у Црној Гори 1941-1945

Носилац задатка је Павле Милошевић, сарадник за мемоарску грађу и в. д. руководиоца Библиоотеке.

Аутор је, с обзиром на обимност посла, тек у јануару прошле године коначно завршио истраживања у Архиви за раднички покрет у Београду и Архиви Војноисторијског Института.

У току прошле године написао је и припремио за штампу обимнији чланак о ослобођењу Бера на испод турске власти 1912. године. Написао је и неколико приказа и информација за новине и часописе.

СПОЉНИ САРАДНИЦИ

1) Санџак у НОР-у 1941-1945

На овој теми ради мр Данило Јауковић, генерал-потпуковник из Титограда.

Он је још раније прикупио добар дио грађе за ову тему. Наставио истраживања и у току 1973. године.

2) Народна власт у Црној Гори

На овој теми ради Зоран Лекић, савјетник у Републичком Секретаријату за образовање, културу и науку.

Аутор је у току 1973. године завршио рукопис.

3) Положај сељака у Црној Гори од 1918. до 1941. године

На овом задатку ради Милан Ивановић, професор из Титограда, који је у току 1973. године наставио истраживања штампе и литературе за међуратни период.

4) НОП у окупираним градовима

Носилац задатка је Мило Стругар, савјетник у Републичком за-

воду за унапређивање школства.

Аутор је у 1973. години вршио допунока истраживања у архивима Црне Горе о НОП-у 1940, 1941, и 1942, год., а посебно о покрету у градовима у 1943. години, и у основи их завршио.

5) Настанак и организовање радничке класе у Црној Гори

Рад на овом задатку уговорен је са Конференцијом Савеза синдиката Црне Горе.

У току 1973. године настављено је прикупљање грађе из историје радничког покрета и КПЈ за период 1929-1941. У исто вријеме написан је један дио студије о радничком покрету и КПЈ за период 1918-1929. године. Рад на овим проблемима био је нешто успорен услед тога што је научни радник који се бави овом проблематиком на научноистраживачком раду у иностранству.

III

НАУЧНИ СКУПОВИ И КОНГРЕСИ

На Конгресу историчара Југославије у току 1973. године три научна радника Института поднели су реферате, и то:

1) др Радман Јовановић: *Трговачки центри Црне Горе средином XIX вијека и њихова друштвено-економска улога;*

2) др Димо Вујовић, *О специфичностима развика црногорске државе и*

3) др Ђуро Вујовић, *Сељаштво у НОБ-и Црне Горе.*

На научном скупу „Далмација 1943“, одржаном у Сплиту, др Ђуро Вујовић је поднио саопштење *Црногорско приморје у доба капитулације Италије.*

На научном скупу „Трећи Рајх и Југославија 1933-1945“ др Радоје Пајовић је поднио реферат *Политика њемачког окупатора према Црној Гори /1943-1945/.*

На научном скупу „Народно-ослободилачка борба у Босни и Херцеговини и АВНОЈ /1942-1943/“ др Радоје Пајовић је поднио ре-

ферат Црна Гора и II засиједање АВНОЈ-а.

На симпозијуму „Политички живот Југославије 1914-1945“ др Новица Ракочевић је поднио саопштење *Црна Гора за уједињење*.

На семинару историчара из Црне Горе, одржаном у Будви, предавања су одржали: др Димо Вујовић, др Радоман Јовановић и др Радоје Пајовић, а др Димо Вујовић је учествовао и на научном скупу о проблему влаха, који је организовала Академија наука Босне и Херцеговине.

IV

ИЗДАВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ

У току 1973. године дошло је до ојетнијег закашњења у излажењу часописа *Историјски записи*. Појавио се само један број за претходну /1972/ годину. Још у марту 1973. године предати су рукописи два броја 3-4 за 1972, а у новембру 1-2 за 1973. год., али се ниједан није појавио до краја 1973. год. Поред неуредног извршавања обавеза од стране Издавачког штампарског предузећа „Обод“ са Цетина, часопис има тешкоћа и у погледу сарадње.

Институт је у току 1973. године издао књигу *Политика Црне Горе у Затарју и Горњем Полимљу 1878-1912* од др Божа Пејовића, а у штампи су *Помена црногорских племена у которским споменицима*, књ. II, од Рјеста Ковијанића и *Ловћенски НОП одред и његово подручје у НОР-у 1941-1945* од др Ђура Вујовића.

Треба истаћи да је Институт 1973. године добио 200.000,00 динара за издавачку дјелатност али аутори нијесу успјели да рукописе коначно припреме.

V

АРХИВ ЗА РАДНИЧКИ ПОКРЕТ

Радници Архива су у току 1973. године пружали редовне услуге научним и јавним радницима, за-

интересованим институцијама и организацијама, како путем омогућавања коришћења грађе у самом Архиву тако и давањем писмених њавјештења, одабирањем, прекуцавањем и слањем потребних података или докумената.

У току године у Архиву је радило више десетина странака, од којих на дужи вријеме 10 научних и јавних радника. За потребе научних радника и појединих научних и културних установа радници Архива су одабрали, прекуцали или умножили и послали више десетина докумената из својих фондова. Обављени су и текући административни послови и одржавана сарадња с архивским и другим сродним установама и организацијама у земљи.

У току године приновљено је и сређено неколико десетина докумената из претходног и ратног периода. Крајем љета од Републичког секретаријата унутрашњих послова Архив је преузео већу количину грађе /16 пакета — око 50 фасцикли/, углавном из ратног периода. Добар дио те грађе је на италијанском, њемачком, и албанском језику, али је измијешан и различитог поријекла, што отежава њено сређивање. Посљедња два мјесеца радници Архива су радили на сређивању ове грађе. Послије сређивања, већи дио ове грађе преузеће на чување и коришћење наш Архив.

У току године за потребе нашег Архива снимљено је или копирано неколико стотина страница докумената из архива у Београду, Котору, Дубровнику и Сплиту.

Од послератне грађе током 1973. године довршено је сређивање архиве Среског комитета КП Бијело Поље и грађе СК Котор и Херцег-Нови.

Путем одабирања, прекуцавања и прикупљања нових докумената вршене су одређене припреме за II књигу зборника *Извори за историју Радничког покрета и револуцију у Црној Гори*. У току године прикупљено је неколико нових сјећања учесника револуционих покрета у Црној Гори. Рађено

је и на скидању са магнетофонских трака раније прикупљених сјећања, као и на њиховом редиговању и ауторизовању. Вршене су и припреме /одабирање докумената/ за конзервирање и микрофилмовање.

Неријешено питање финансирања Архива, које се провлачи годинама, знатно је утицало на његову нормалну дјелатност.

Напомињемо да су радници Архива Станишић и Милошевић дио времена користили за научно-истраживачки рад, па је Станишић довршио истраживања за тему „омладински покрет у Црној Гори 1941-1945“, а Милошевић такође завршио истраживања и отпочео писање рада „Организационо-политички развој КПЈ у Црној Гори 1941-1945“.

VI

БИБЛИОТЕКА

Рад у библиотеци у току 1973. године одвијао се по раније утврђеном плану, којим је било предвиђено: да се редовно услужују читаоци, како из Института тако и ван њега; да се инвентарише сва приноса како буде пристизала, обави њено разврставање и смјештај, израде каталогски листићи за књиге и региструју часописа; да се уз помоћ Централне библиотеке „Ђурђе Црнојевић“ комплетирају листови Зета и Слободна мисао; да се набаве специјалне кутијице за смјештај микрофилмоване грађе и изврши њена стручна обрада и смјештај; да се убаци у тврде повезе око

100 фасцикли архивске грађе- која се чува у Библиотеци, и обави њено думерисање; да се издвоје оштећене књиге и комплети новина који су у току године добијени за повезивање; да се обнови претплата на листове и часописе за наредну годину; да се прошири размјена и сарадња са сродним институцијама; да се обезбиди редовно добијање што већег броја штампе која излази у Црној Гори; да се оствари увид у цјелокупну издавачку дјелатност, ради набавке књига; да се ризици питање спреме Библиотеке и др.

У току 1973. године Библиотека је приновила 223 књиге — од тога куповином 158, остало размјеном и пет поклоном.

Обављена је размјена са 116 сродних установа, од којих су 49 у земљи а 67 у иностранству.

Поново је успостављена размјена са 6 нових институција.

VII

ОПШТА И РАЧУНОВОДСТВЕНО-КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

Ове службе су у току 1973. године обавиле своје планиране правне, кадровске, опште и рачуноводствено-комерцијалне послове. Треба истаћи да су оне припремиле материјале за 26 сједница Радне заједнице, Управног одбора и Научног вијећа.

Од важнијих послова на којима су радиле ове службе треба поменути рад на нацртима и предлозима неких општинских аката, а посебно на Самоуправном споразуму о међусобним односима у удруженом раду.